HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

6 septembrie 2011 *

În cauza C-108/10,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Tribunale di Venezia (Italia), prin decizia din 4 ianuarie 2010, primită de Curte la 26 februarie 2010, în procedura

Ivana Scattolon

împotriva

Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnii J.N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot, J.-J. Kasel și D. Šváby, președinți de cameră, domnii G. Arestis, A. Borg Barthet, M. Ilešič (raportor), doamna C. Toader și domnul M. Safjan, judecători,

* Limba de procedură: italiana.

avocat general: domnul Y. Bot,
grefier: doamna A. Impellizzeri, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 1 februarie 2011,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru doamna Scattolon, de N. Zampieri, de A. Campesan și de V. De Michele, avvocati;

— pentru guvernul italian, de doamna G. Palmieri, în calitate de agent, asistată de domnul L. D'Ascia, avvocato dello Stato;

— pentru Comisia Europeană, de doamna C. Cattabriga și de domnul J. Enegren, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 5 aprilie 2011,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea Directivei 77/187/CEE a Consiliului din 14 februarie 1977 privind apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului

de întreprinderi, unități sau părți de unități (JO L 61, p. 26), a Directivei 2001/23/CE a Consiliului din 12 martie 2001 privind apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de întreprinderi sau unități (JO L 82, p. 16, Ediție specială, 05/vol. 6, p. 20), precum și a unor principii generale de drept.

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între doamna Scattolon, pe de o parte, și Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca (Ministerul Învățământului, Universității și Cercetării, denumit în continuare „Ministero"), pe de altă parte, cu privire la neluarea în considerare, la momentul transferului doamnei Scattolon în cadrul Ministero, a vechimii în muncă pe care aceasta o dobândise în cadrul comunei Scorzè, angajatorul său inițial.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 Articolul 1 alineatul (1) din Directiva 77/187 prevedea, în versiunea sa inițială:

„Prezenta directivă se aplică în cazul transferurilor de întreprinderi, de unități sau de părți de unități către un alt angajator, ca rezultat al unei cesiuni convenționale sau al unei fuziuni." [traducere neoficială]

4 Potrivit articolului 2 din directiva menționată, „cedent” reprezenta orice persoană fizică sau juridică care, printr-un transfer în sensul articolului 1 alineatul (1) din aceeași directivă, își pierde calitatea de angajator, iar „cesionar” reprezenta orice persoană fizică sau juridică care, printr-un astfel de transfer, dobândește calitatea de angajator.

5 Articolul 3 alineatele (1) și (2) din Directiva 77/187 prevedea:

„(1) În temeiul unui astfel de transfer, drepturile și obligațiile cedentului care decurg dintr-un contract de muncă sau dintr-un raport de muncă existent la data transferului în sensul articolului 1 alineatul (1) sunt transferate cesionarului.

[…]

(2) După transferul în sensul articolului 1 alineatul (1), cesionarul menține condițiile de muncă convenite printr-o convenție colectivă, în aceleași condiții aplicabile cedentului în cadrul acelui acord, până la data rezilierii sau a expirării convenției colective sau a intrării în vigoare sau a aplicării unei alte convenții colective.

Statele membre pot limita perioada de menținere a condițiilor de muncă, sub rezerva ca această perioadă să nu fie mai mică de un an.” [traducere neoficială]

6 Articolul 4 din Directiva 77/187 prevedea:

„(1) Transferul unei întreprinderi, unități sau a unei părți de unitate nu constituie în sine un motiv de concediere pentru cesionar sau cedent. Această dispoziție nu

împiedică concedierile care pot interveni din motive economice, tehnice sau organizatorice și care implică schimbări în ceea ce privește ocuparea forței de muncă.

[…]

(2) Dacă contractul de muncă sau raportul de muncă încetează pentru că transferul în sensul articolului 1 alineatul (1) implică o modificare substanțială a condițiilor de muncă, în detrimentul lucrătorului, angajatorul este considerat răspunzător pentru încetarea contractului de muncă sau a raportului de muncă." [traducere neoficială]

7 Ca urmare a intrării în vigoare a Directivei 98/50/CE a Consiliului din 29 iunie 1998 de modificare a Directivei 77/187 (JO L 201, p. 88), pentru a cărei transpunere termenul acordat statelor membre a expirat la 17 iulie 2001, articolul 1 alineatul (1) din Directiva 77/187 avea următorul cuprins:

„(a) Prezenta directivă se aplică în cazul oricărui transfer al unei întreprinderi, unități sau al unei părți de întreprindere sau de unitate către un alt angajator, ca rezultat al unei cesiuni convenționale sau al unei fuziuni.

(b) Sub rezerva literei (a) și a următoarelor dispoziții ale prezentului articol, se consideră transfer în sensul prezentei directive cel al unei unități care își menține identitatea, înțeleasă ca ansamblu organizat de mijloace, care are obiectivul de a desfășura o activitate economică, indiferent dacă acea activitate este centrală sau auxiliară.

(c) Prezenta directivă se aplică în cazul întreprinderilor publice și private care exercită o activitate economică, indiferent dacă au sau nu au scop lucrativ. O reorganizare administrativă a autorităților administrației publice sau transferul unor funcții administrative între autoritățile administrației publice nu reprezintă un transfer în sensul prezentei directive." [traducere neoficială]

8 Din rațiuni de codificare, Directiva 77/187, astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/50, a fost abrogată prin Directiva 2001/23.

9 Modul de redactare a articolului 1 alineatul (1) din Directiva 2001/23 corespunde cu redactarea articolului 1 alineatul (1) din Directiva 77/187, astfel cum a fost modificată prin Directiva 98/50. Definițiile noțiunilor de cedent și de cesionar care figurează în Directiva 2001/23 sunt, în esență, identice cu cele prevăzute la articolul 2 din Directiva 77/187.

10 În ceea ce privește articolul 3 din Directiva 2001/23, alineatele (1) și (3) ale acestuia corespund, în esență, alineatelor (1) și (2) ale articolului 3 din Directiva 77/187. Articolul 4 din Directiva 2001/23 corespunde, la rândul său, articolului 4 din Directiva 77/187.

Reglementarea națională

Articolul 2112 din Codul civil italian

11 În Italia, punerea în aplicare a Directivei 77/187 și, ulterior, a Directivei 2001/23 este asigurată în special de articolul 2112 din Codul civil, potrivit căruia, „[î]n cazul transferului unei întreprinderi, raportul de muncă se continuă cu cesionarul, iar lucrătorul își păstrează toate drepturile care decurg din acesta. […] Cesionarul trebuie să aplice […] convențiile colective […] care erau în vigoare la data transferului, până la expirarea acestora, cu condiția să nu fie înlocuite de alte convenții colective care se aplică întreprinderii cesionarului".

Articolul 8 din Legea nr. 124/99 și decretele ministeriale de punere în aplicare a acestuia

12 Până în 1999, serviciile de asistență pentru școlile publice italiene care constau, printre altele, în curățenia și în întreținerea incintelor, precum și în asistența administrativă erau asigurate în parte prin intermediul personalului administrativ, tehnic și auxiliar (ATA) al statului, iar o altă parte, de colectivitățile locale, precum comunele. Colectivitățile locale îndeplineau aceste sarcini fie prin intermediul personalului lor administrativ, tehnic și auxiliar (denumit în continuare „personalul ATA al colectivităților locale"), fie prin încheierea unor contracte cu întreprinderi private.

13 Personalul ATA al colectivităților locale era remunerat potrivit criteriilor prevăzute de Convenția colectivă națională de muncă din sectorul regiunilor și al autonomiilor locale (Contratto collettivo nazionale di Lavoro – Regioni Autonomie locali, în continuare „CCNL al personalului colectivităților locale"). În schimb, personalul ATA al statului angajat în școlile publice era remunerat potrivit condițiilor prevăzute de Convenția colectivă națională de muncă din sectorul școlilor (Contratto collettivo nazionale di Lavoro della Scuola, denumit în continuare „CCNL al școlilor").

14 Legea nr. 124 din 3 mai 1999 privind adoptarea unor dispoziții urgente în materie de personal școlar (legge n. 124 disposizioni urgenti in materia di personale scolastico) (GURI nr. 107 din 10 mai 1999, p. 4, denumită în continuare „Legea nr. 124/99") a prevăzut transferul, începând cu 1 ianuarie 2000, pe listele personalului ATA al statului, al personalului ATA al colectivităților locale angajat în școlile publice.

15 În această privință, articolul 8 alineatele 1 și 2 din Legea nr. 124/99 prevede:

„1. Personalul ATA al unităților și școlilor de stat […] este în sarcina statului. Dispozițiile care prevăd punerea la dispoziție a acestui personal de către comune și provincii sunt abrogate.

2. Personalul prevăzut la alineatul 1, angajat de colectivitățile locale și care lucrează în unități școlare ale statului la data intrării în vigoare a prezentei legi, este transferat pe listele personalului ATA al statului și este încorporat în calificările profesionale și în profilurile profesionale corespunzătoare pentru exercitarea funcțiilor aferente acestor profiluri. Membrii personalului ale căror calificări și profiluri nu au corespondent în cadrul personalului ATA al statului sunt autorizați să opteze în favoarea colectivității locale de origine, în termen de trei luni de la intrarea în vigoare a prezentei legi. Acestui personal i se recunoaște pe plan juridic și economic vechimea dobândită în cadrul colectivității locale de origine, precum și dreptul ca, într-o primă etapă, să își mențină locul de exercitare a atribuțiilor, dacă un post este disponibil."

16 Legea nr. 124/99 a fost pusă în aplicare prin Decretul din 23 iulie 1999 referitor la transferul personalului ATA de la colectivitățile locale către stat în sensul articolului 8 din Legea nr. 124/99 (decreto trasferimento del personale ATA dagli enti locali allo Stato, ai sensi dell'art. 8 della legge 3 maggio 1999, n. 124) (GURI nr. 16 din 21 ianuarie 2000, p. 28, denumit în continuare „Decretul ministerial din 23 iulie 1999"). Articolul 3 din acest decret prevede:

„[…]

Prin decret […] vor fi stabilite criteriile de încorporare, în sectorul școlilor, destinate să alinieze retribuția personalului în discuție la cea din acest sector, făcându-se referire la remunerație, la elementele salariale accesorii și la recunoașterea pe plan juridic și economic, precum și la impactul asupra gestionării previzionale, a vechimii dobândite în cadrul colectivităților locale, după încheierea unui contract colectiv care urmează să fie negociat […] între [Agenzia per la rappresentanza negoziale delle pubbliche

amministrazioni (Agenția pentru reprezentarea administrațiilor publice, denumită în continuare «ARAN»)] și organizațiile sindicale […]”

17 Articolul 9 din Decretul ministerial din 23 iulie 1999 prevede:

„De la 24 mai 1999, statul va succeda colectivităților locale în contractele pe care acestea le-au încheiat, eventual reînnoite ulterior, pentru partea care asigură atribuțiile ATA în beneficiul școlilor statului, în locul angajării de personal salariat. […] Fără a aduce atingere continuării activităților desfășurate de terții angajați […] în temeiul dispozițiilor legale în vigoare, statul va succeda în contractele încheiate de colectivitățile locale cu întreprinderile […] în ceea ce privește atribuțiile ATA care prin lege trebuie efectuate de colectivitățile locale în locul statului. […]”

18 Acordul dintre ARAN și organizațiile sindicale prevăzut la articolul 3 din Decretul ministerial din 23 iulie 1999 a fost semnat la 20 iulie 2000 și a fost aprobat prin Decretul ministerial din 5 aprilie 2001 privind aprobarea Acordului din 20 iulie 2000 dintre ARAN și reprezentanții organizațiilor și confederațiilor sindicale referitor la criteriile de încorporare a fostului personal al colectivităților locale transferat în sectorul școlilor (decreto recepimento dell'accordo ARAN – Rappresentanti delle organizzazioni e confederazioni sindacali in data 20 luglio 2000, sui criteri di inquadramento del personale già dipendente degli enti locali e transitato nel comparto scuola) (GURI nr. 162 din 14 iulie 2001, p. 27, denumit în continuare „Decretul ministerial din 5 aprilie 2001”).

19 Acordul menționat prevede:

„Articolul 1

Domeniu de aplicare

Prezentul acord se aplică de la 1 ianuarie 2000 personalului salariat al colectivităților locale transferat în sectorul «Școală» în temeiul articolului 8 din [Legea nr. 124/99] și […] al Decretului ministerial […] din 23 iulie 1999 […]

Articolul 2

Regimul contractual

1. De la 1 ianuarie 2000, [CCNL al personalului colectivităților locale] nu se mai aplică personalului vizat de prezentul acord […]; de la aceeași dată, acest personal intră sub incidența [CCNL al școlilor], inclusiv în ceea ce privește toate elementele referitoare la salariul accesoriu, cu excepția dispozițiilor contrare ale articolelor următoare.

[…]

Articolul 3

Încadrare și remunerare

1. Lucrătorii menționați la articolul 1 din prezentul acord sunt încadrați, în grila de remunerare, la nivelul salarial corespunzător calificărilor profesionale din sectorul școlilor, […] potrivit următoarelor modalități. Acestor lucrători li se recunoaște […] nivelul salarial în cuantum egal sau imediat inferior retribuției anuale care li se aplica la 31 decembrie 1999, constituită din salariu și din remunerațiile individuale legate

de vechime, precum și, pentru cei care beneficiază de acestea, din [indemnizațiile prevăzute de CCNL al personalului colectivităților locale]. Eventuala diferență dintre cuantumul remunerației datorate în funcție de încadrare și retribuția pe care o primea lucrătorul la 31 decembrie 1999, astfel cum s-a arătat mai sus, îi este plătită cu titlu individual și își produce efectele, cu ajutorul temporizării, în vederea trecerii la nivelul următor de remunerare. Personalul vizat de prezentul acord primește indemnizația complementară specială în cuantumul aplicabil la 31 decembrie 1999 dacă aceasta este mai ridicată decât cea acordată pentru o calificare corespunzătoare din sectorul școlilor. […]

[…]

Articolul 9

Remunerația de bază și salariul accesoriu

1. De la 1 ianuarie 2000, toate dispozițiile de natură pecuniară ale [CCNL al școlilor] se aplică personalului vizat de prezentul acord, potrivit modalităților prevăzute de CCNL menționat.

2. De la 1 ianuarie 2000, personalului vizat de prezentul acord i se recunoaște, cu titlu provizoriu, remunerația individuală accesorie conformă cu sumele brute prevăzute în tabelul […] anexat la [CCNL al școlilor]. […]

[…]”

20 Această reglementare a dat naștere unor acțiuni în justiție introduse de membri ai personalului ATA transferat, care au solicitat recunoașterea deplină a vechimii lor dobândite în cadrul colectivităților locale. În această privință, membrii personalului subliniau că criteriile adoptate în cadrul acordului aprobat prin Decretul ministerial din 5 aprilie 2001 aveau ca efect faptul că, de la încorporarea lor în personalul ATA al statului, erau încadrați și remunerați în același mod precum membrii personalului ATA al statului care aveau vechime mai mică. Potrivit argumentației lor, articolul 8 din Legea nr. 124/99 impune menținerea, pentru fiecare membru al personalului ATA transferat, a vechimii dobândite în cadrul colectivităților locale, astfel încât fiecare dintre acești membri trebuie să primească, de la 1 ianuarie 2000, remunerația primită de un membru al personalului ATA al statului care are aceeași vechime.

21 Acest contencios a condus la mai multe hotărâri pronunțate în 2005 de Corte suprema di cassazione (Curtea de Casație), în care aceasta a admis, în esență, argumentația menționată.

Legea nr. 266/2005

22 Prin aprobarea unui amendament emis de guvern, legiuitorul italian a inclus în articolul 1 din Legea nr. 266/2005 din 23 decembrie 2005 privind dispozițiile referitoare la întocmirea bugetului anual și multianual al statului (Legea finanțelor din 2006) [legge n. 266/2005 – disposizioni per la formazione del bilancio annuale e pluriennale dello Stato (legge finanziaria 2006)], (supliment ordinar la GURI nr. 302 din 29 decembrie 2005, denumită în continuare „Legea nr. 266/2005”), un alineat 218, care are următorul cuprins:

„Articolul 8 alineatul 2 din [Legea nr. 124/99] trebuie interpretat în sensul că personalul colectivităților locale transferat în cadrul [personalului ATA] al statului este încorporat în calificările funcționale și în profilurile profesionale ale serviciului statului

corespunzătoare, pe baza prestației economice globale de care beneficia la momentul transferului, cu atribuirea poziției salariale în cuantum egal sau imediat inferior retribuției anuale de care beneficia la 31 decembrie 1999, constituită din salariu, din alocația individuală de vechime, precum și din eventuale indemnizații, dacă este cazul, prevăzute de [CCNL al personalului colectivităților locale] în vigoare la data încorporării în administrația statului. Eventuala diferență dintre cuantumul poziției salariale de încadrare și retribuția anuală de care beneficia personalul în discuție la 31 decembrie 1999 […] este plătită cu titlu individual și își produce efectele, cu ajutorul temporizării, în vederea trecerii la nivelul următor de remunerare. Prin aceasta, nu se aduce atingere executării hotărârilor judecătorești pronunțate la data intrării în vigoare a prezentei legi."

23 Mai multe instanțe au sesizat Corte costituzionale (Curtea Constituțională) cu privire la conformitatea articolului 1 alineatul 218 din Legea nr. 266/2005 cu Constituția italiană, în special cu norma referitoare la autonomia puterii judiciare, normă care interzice ingerința legiuitorului în funcția de interpretare uniformă a legii rezervată Corte suprema di cassazione.

24 Prin hotărârea din 18 iunie 2007, precum și prin ordonanțe ulterioare, Corte costituzionale a statuat că articolul 1 alineatul 218 din Legea nr. 266/2005 nu era afectat de pretinsele încălcări ale principiilor generale de drept. Aceasta a considerat în special că dispoziția menționată nu constituie o normă inovatoare în raport cu articolul 8 alineatul 2 din Legea nr. 124/99 și că permite favorizarea trecerii personalului ATA de la colectivitățile locale către stat, acest personal aflându-se într-o situație diferită de cea a personalului încadrat deja în efectivele statului la momentul transferului.

25 În cursul anului 2008, Corte suprema di cassazione a solicitat Corte costituzionale să se pronunțe cu privire la constituționalitatea Legii nr. 266/2005 în raport cu principiul protecției jurisdicționale efective prevăzut la articolul 6 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO").

26 Prin hotărârea din 16 noiembrie 2009, Corte costituzionale a statuat că articolul 1 alineatul 218 din Legea nr. 266/2005 nu aduce atingere principiului menționat. Aceasta a considerat în special că dispoziția respectivă constituie una dintre posibilele interpretări ale articolului 8 alineatul 2 din Legea nr. 124/99 și că nu presupune, așadar, o modificare defavorabilă a dreptului dobândit.

27 În cursul anilor 2008 și 2009, membri ai personalului ATA al colectivităților locale care au făcut obiectul transferului în cadrul Ministero au introdus trei acțiuni la Curtea Europeană a Drepturilor Omului prin care au imputat Republicii Italiene că, prin adoptarea articolului 1 alineatul 218 din Legea nr. 266/2005, a încălcat articolul 6 din CEDO și articolul 1 din Protocolul adițional la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale. Prin hotărârea din 7 iunie 2011, acțiunile menționate au fost admise (Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Hotărârea Agrati și alții împotriva Italiei).

Acțiunea principală și întrebările preliminare

28 Doamna Scattolon, angajată a comunei Scorzè de la 16 mai 1980 în calitate de femeie de serviciu în școli de stat, a exercitat această activitate până la 31 decembrie 1999 în calitate de membru al personalului ATA al colectivităților locale.

29 De la 1 ianuarie 2000, aceasta a fost transferată, în temeiul articolului 8 din Legea nr. 124/99, în cadrul serviciilor personalului ATA al statului.

30 Potrivit Decretului ministerial din 5 aprilie 2001, doamna Scattolon a fost încadrată într-o grilă de salarizare care corespunde, în cadrul serviciilor menționate, unei vechimi de 9 ani.

31 Astfel, întrucât nu a obținut recunoașterea vechimii sale de aproximativ 20 de ani dobândite în cadrul comunei Scorzè și a apreciat că în acest mod a suferit o reducere considerabilă a remunerației sale, doamna Scattolon, prin cererea depusă la 27 aprilie 2005, a sesizat Tribunale di Venezia pentru a obține recunoașterea întregii vechimi menționate și pentru a fi încadrată, în consecință, în grila care corespunde, pentru personalul ATA al statului, unei vechimi de la 15 la 20 de ani.

32 Ca urmare a adoptării articolului 1 alineatul 218 din Legea nr. 266/2005, Tribunale di Venezia a suspendat judecarea cauzei și a trimis Corte costituzionale întrebarea cu privire la compatibilitatea dispoziției menționate, printre altele, cu principiile securității juridice și protecției jurisdicționale efective. Prin ordonanța din 9 iunie 2008, făcând trimitere la hotărârea pronunțată la 18 iunie 2007, această din urmă instanță a statuat că respectivul articol 1 alineatul 218 nu este afectat de pretinsele încălcări ale principiilor generale de drept.

33 În aceste condiții, Tribunale di Venezia a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) [Directiva 77/187] și/sau [Directiva 2001/23] sau orice altă reglementare [a Uniunii] aplicabilă trebuie interpretate în sensul aplicabilității lor unui caz de transfer al personalului însărcinat cu servicii auxiliare de curățenie și de întreținere a clădirilor școlare ale statului de la colectivitățile publice locale (comune și provincii)

către stat, atunci când transferul a determinat succesiunea nu numai în activitatea și în relațiile cu întreg personalul (de curățenie) angajat, ci și în contractele încheiate cu întreprinderi private pentru asigurarea acestor servicii?

2) Continuitatea raportului de muncă în sensul articolului 3 alineatul (1) primul paragraf din Directiva [77/187] (preluată, împreună cu [Directiva 98/50] […], în Directiva [2001/23]) trebuie interpretată în sensul că o cuantificare a prestațiilor economice legate, la cesionar, de vechimea în serviciu trebuie să țină seama de toți anii lucrați de personalul transferat, inclusiv în serviciul cedentului?

3) Articolul 3 din [Directiva 77/187] și/sau [Directivele 98/50 și 2001/23] trebuie interpretate în sensul că drepturile lucrătorilor transferate la cesionar includ și avantajele dobândite de lucrător la cedent, de exemplu, vechimea, atunci când acestea sunt legate de drepturi de natură pecuniară prin efectul convenției colective în vigoare în cadrul societății cesionare?

4) Principiile generale de drept [al Uniunii] în vigoare privind securitatea juridică, protecția încrederii legitime, egalitatea armelor în proces, protecția jurisdicțională efectivă, dreptul la un tribunal independent și, mai general, la un proces echitabil, garantate prin [articolul 6 TUE] coroborat cu articolul 6 din [CEDO] și cu articolele 46, 47 și 52 alineatul (3) din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene proclamată la Nisa la 7 decembrie 2000, astfel cum sunt preluate în Tratatul de Lisabona, trebuie interpretate în sensul că se opun adoptării de către statul italian, după o perioadă apreciabilă (cinci ani), a unei dispoziții de interpretare autentică diferite de textul care face obiectul interpretării și contrare interpretării constante a instituției titulare a funcției de garantare a interpretării uniforme a legii, dispoziție care, în plus, este relevantă pentru pronunțarea în litigii în care este implicat însuși statul italian?"

Procedura în fața Curții

34 Având în vedere Hotărârea Agrati și alții împotriva Italiei, citată anterior, reclamanta din acțiunea principală a solicitat, prin scrisoarea din 9 iunie 2011, redeschiderea procedurii orale.

35 În această privință, trebuie amintit că, în temeiul unei jurisprudențe constante a Curții, din oficiu, la propunerea avocatului general sau la cererea părților, aceasta din urmă poate dispune redeschiderea procedurii orale, în conformitate cu articolul 61 din Regulamentul de procedură, în cazul în care consideră că nu este suficient lămurită sau că trebuie să examineze cauza în baza unui argument care nu a fost pus în discuția părților (a se vedea în special Hotărârea din 14 decembrie 2004, Swedish Match, C-210/03, Rec., p. I-11893, punctul 25, Hotărârea din 26 iunie 2008, Burda, C-284/06, Rep., p. I-4571, punctul 37, și Hotărârea din 17 martie 2011, AJD Tuna, C-221/09, Rep., p. I-1655, punctul 36).

36 În speță, Curtea consideră că dispune de toate elementele necesare pentru a soluționa cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare și că această cerere nu trebuie examinată în baza unui argument care nu a fost dezbătut în fața sa.

37 În consecință, trebuie respinsă atât cererea reclamantei din acțiunea principală având ca obiect desfășurarea unei noi ședințe, cât și cea formulată cu titlu subsidiar de a i se autoriza depunerea unor observații scrise suplimentare.

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

38 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă preluarea de către o autoritate publică a unui stat membru a personalului angajat de o altă autoritate publică și însărcinat cu furnizarea unor servicii auxiliare în școli constituie un „transfer al unei întreprinderi" în sensul reglementării Uniunii privind menținerea drepturilor lucrătorilor.

39 Întrucât beneficiul reglementării menționate poate fi invocat numai de persoane care, în statul membru în cauză, sunt protejate în calitate de lucrători potrivit legislației naționale în materia dreptului muncii (a se vedea în special Hotărârea din 10 decembrie 1998, Hidalgo și alții, C-173/96 și C-247/96, Rec., p. I-8237, punctul 24, precum și Hotărârea din 14 septembrie 2000, Collino și Chiappero, C-343/98, Rec., p. I-6659, punctul 36), trebuie arătat de la bun început că, potrivit constatărilor instanței de trimitere, care nu sunt contestate de guvernul italian, personalul ATA angajat în școlile publice din Italia se bucură de o astfel de protecție. Rezultă că reclamanta din acțiunea principală poate beneficia de reglementarea Uniunii privind menținerea drepturilor lucrătorilor, cu condiția de a fi îndeplinite cerințele de aplicabilitate enumerate în mod specific în această reglementare.

40 Cu titlu introductiv, trebuie să se constate de asemenea că preluarea personalului menționat a intervenit la 1 ianuarie 2000, și anume înainte de expirarea termenului acordat statelor membre pentru a efectua transpunerea Directivei 98/50 și înainte de adoptarea Directivei 2001/23. Rezultă că întrebarea adresată de instanța de trimitere trebuie examinată prin raportare la Directiva 77/187 în versiunea sa inițială (a se vedea, prin analogie, Hotărârea din 20 noiembrie 2003, Abler și alții, C-340/01, Rec., p. I-14023, punctul 5, precum și Hotărârea din 9 martie 2006, Werhof, C-499/04, Rec., p. I-2397, punctele 15 și 16).

41 Potrivit articolului 1 alineatul (1) din versiunea menționată a Directivei 77/187, aceasta din urmă era aplicabilă în cazul „transferurilor de întreprinderi, de unități sau de părți de unități către un alt angajator, ca rezultat al unei cesiuni convenționale sau al unei fuziuni" [traducere neoficială]. Trebuie să se verifice, așadar, dacă preluarea de către o autoritate publică a unui stat membru a personalului angajat de o altă autoritate publică și însărcinat cu activități precum cele în discuție în acțiunea principală poate îndeplini toate elementele menționate în această dispoziție.

Cu privire la existența unei „întreprinderi" în sensul Directivei 77/187

42 Noțiunea de întreprindere în sensul articolului 1 alineatul (1) din Directiva 77/187 cuprinde orice entitate economică organizată în mod stabil, independent de statutul juridic și de modul de finanțare a acesteia. Constituie o astfel de entitate orice ansamblu de persoane și de elemente care permite exercitarea unei activități economice care urmărește un obiectiv propriu și care este suficient de structurată și de autonomă [Hotărârea din 10 decembrie 1998, Hernández Vidal și alții, C-127/96, C-229/96 și C-74/97, Rec., p. I-8179, punctele 26 și 27, Hotărârea din 26 septembrie 2000, Mayeur, C-175/99, Rec., p. I-7755, punctul 32, precum și Hotărârea Abler și alții, citată anterior, punctul 30; cu privire la articolul 1 alineatul (1) din Directiva 2001/23, a se vedea de asemenea Hotărârea din 13 septembrie 2007, Jouini și alții, C-458/05, Rep., p. I-7301, punctul 31, precum și Hotărârea din 29 iulie 2010, UGT-FSP, C-151/09, Rep., p. I-7591, punctul 26].

43 Noțiunea de activitate economică ce figurează în definiția amintită la punctul anterior cuprinde orice activitate care constă în a oferi bunuri sau servicii pe o anumită piață (Hotărârea din 25 octombrie 2001, Ambulanz Glöckner, C-475/99, Rec., p. I-8089, punctul 19, Hotărârea din 24 octombrie 2002, Aéroports de Paris/Comisia, C-82/01 P, Rec., p. I-9297, punctul 79, precum și Hotărârea din 10 ianuarie 2006, Cassa di Risparmio di Firenze și alții, C-222/04, Rec., p. I-289, punctul 108).

44 În principiu, sunt excluse de la calificarea drept activitate economică activitățile legate de exercitarea prerogativelor de autoritate publică (a se vedea în special Hotărârea din 1 iulie 2008, MOTOE, C-49/07, Rep., p. I-4863, punctul 24 și jurisprudența citată, precum și, în ceea ce privește Directiva 77/187, Hotărârea din 15 octombrie 1996, Henke, C-298/94, Rec., p. I-4989, punctul 17). În schimb, au fost calificate drept activități economice servicii care, fără a fi legate de exercitarea prerogativelor de autoritate publică, sunt asigurate în interes public și fără scop lucrativ și care se află în concurență cu cele propuse de operatori care urmăresc un scop lucrativ (a se vedea în această privință Hotărârea din 23 aprilie 1991, Höfner și Elser, C-41/90, Rec., p. I-1979, punctul 22, Hotărârea Aéroports de Paris/Comisia, citată anterior, punctul 82, precum și Hotărârea Cassa di Risparmio di Firenze și alții, citată anterior, punctele 122 și 123).

45 În speță, astfel cum reiese din articolul 8 din Legea nr. 124/99, grupul de lucrători care a făcut obiectul unei preluări de către stat este constituit din personalul ATA al colectivităților locale angajat în școlile publice. Din dosar rezultă de asemenea că activitățile acestui personal constau în asigurarea serviciilor auxiliare de care școlile au nevoie pentru a-și realiza, în condiții optime, sarcina de instruire. Aceste servicii privesc în special curățenia și întreținerea incintelor, precum și sarcini de asistență administrativă.

46 În plus, din indicațiile asupra situației de fapt furnizate de instanța de trimitere, precum și din articolul 9 din Decretul ministerial din 23 iulie 1999 reiese că serviciile menționate sunt, în anumite cazuri, încredințate prin subcontractare unor operatori economici privați. De altfel, este cert că aceste servicii nu sunt legate de exercitarea prerogativelor de autoritate publică.

47 Rezultă astfel că activitățile exercitate de lucrătorii supuși transferului în discuție în acțiunea principală au caracter economic în sensul jurisprudenței menționate mai sus și urmăresc un obiectiv propriu, care constă în suport tehnic și administrativ pentru școli. De altfel, este cert că personalul ATA a fost conceput ca un ansamblu structurat de salariați.

48 Din perspectiva jurisprudenței amintite la punctul 42 din prezenta hotărâre și a observațiilor scrise ale guvernului italian, trebuie să se mai verifice, în primul rând, dacă calificarea personalului în cauză drept „întreprindere" este repusă în discuție de lipsa unor elemente de activ, în al doilea rând, dacă acest grup de lucrători este suficient de autonom pentru a fi calificat drept „entitate economică" și, așadar, drept întreprindere și, în al treilea rând, dacă are vreo influență faptul că lucrătorii menționați fac parte din administrația publică.

49 În ceea ce privește, în primul rând, lipsa unor elemente de activ, Curtea a considerat în mod repetat că, în anumite sectoare, activitatea se bazează mai ales pe forța de muncă. În aceste condiții, un ansamblu structurat de lucrători poate, în pofida lipsei unor elemente de activ semnificative, corporale sau necorporale, să corespundă unei entități economice în sensul Directivei 77/187 (în ceea ce privește serviciile de curățenie, a se vedea în special Hotărârile citate anterior Hernández Vidal și alții, punctul 27, precum și Hidalgo și alții, punctul 26; în ceea ce privește Directiva 2001/23, a se vedea de asemenea Hotărârea din 20 ianuarie 2011, CLECE, C-463/09, Rep., p. I-95, punctul 39).

50 Această jurisprudență poate fi transpusă la situația în discuție în acțiunea principală, întrucât niciuna dintre activitățile exercitate de grupul de lucrători vizat nu pare să necesite disponibilitatea unor elemente de activ semnificative. Calificarea grupului de lucrători drept entitate economică nu poate fi, așadar, exclusă pentru motivul că această entitate nu cuprinde, pe lângă acest personal, elemente de activ corporale sau necorporale.

51 În ceea ce privește, în al doilea rând, problema dacă un grup de lucrători precum cel în discuție în acțiunea principală este suficient de autonom, trebuie amintit că, în contextul reglementării Uniunii în materie de menținere a drepturilor lucrătorilor, noțiunea de autonomie se referă la competențele acordate responsabililor grupului de lucrători în cauză de a organiza, într-un mod relativ liber și independent, munca în cadrul grupului menționat și în special competențele de a da instrucțiuni, de a împărți sarcini lucrătorilor subordonați care aparțin acestui grup, aceasta fără intervenția directă din partea altor structuri de organizare ale angajatorului (a se vedea în această

privință Hotărârea UGT-FSP, citată anterior, punctele 42 și 43). Deși prezența unei entități suficient de autonome nu este infirmată de împrejurarea că angajatorul impune respectivului grup de lucrători obligații precise și exercită, așadar, o influență extinsă asupra activităților acestuia din urmă, este totuși necesar ca grupul menționat să posede o anumită libertate pentru a-și organiza și executa sarcinile (a se vedea în acest sens Hotărârea Hidalgo și alții, citată anterior, punctul 27).

52 În speță, sub rezerva unei verificări care revine instanței de trimitere, rezultă că personalul ATA al colectivităților locale angajat în școli constituia, în cadrul administrației colectivităților locale, o entitate care putea, într-un mod relativ liber și independent, să organizeze și să își execute sarcinile, în special prin intermediul unor instrucțiuni date de membrii acelui personal ATA învestiți cu responsabilități de coordonare și de conducere.

53 În ceea ce privește, în al treilea și ultimul rând, faptul că personalul transferat și activitățile sale sunt integrate în administrația publică, trebuie amintit că această unică împrejurare nu poate sustrage această entitate de la aplicarea Directivei 77/187 (a se vedea în acest sens Hotărârea Collino și Chiappero, citată anterior, punctele 33 și 35). Concluzia contrară nu ar fi în acord cu jurisprudența citată la punctul 42 din prezenta hotărâre, potrivit căreia orice ansamblu suficient de structurat și de autonom de persoane și de elemente care permite exercitarea unei activități economice care urmărește un obiectiv propriu constituie o „întreprindere” în sensul articolului 1 alineatul (1) din Directiva 77/187, independent de statutul juridic și de modul de finanțare a acesteia.

54 Deși este adevărat că, astfel cum a subliniat guvernul italian, Curtea a exclus din domeniul de aplicare al Directivei 77/187 „reorganizarea de structuri ale administrației publice” și „transferul de atribuții administrative între administrațiile publice”, excepție consacrată ulterior la articolul 1 alineatul (1) din această directivă în

versiunea rezultată din Directiva 98/50, precum și la articolul 1 alineatul (1) din Directiva 2001/23, nu este mai puțin adevărat că, astfel cum Curtea a subliniat deja și după cum a amintit avocatul general la punctele 46-51 din concluzii, domeniul de aplicare al acestor sintagme este limitat la cazurile în care transferul privește activități legate de exercitarea prerogativelor de autoritate publică (Hotărârea Collino și Chiappero, citată anterior, punctele 31 și 32, precum și jurisprudența citată).

55 Desigur, din dosar reiese că preluarea de către Ministero a personalului ATA al colectivităților locale s-a înscris în cadrul unei reorganizări a administrației publice în Italia. Cu toate acestea, departe de a fi statuat că orice transfer legat de sau făcând parte dintr-o reorganizare a administrației publice trebuie exclus din domeniul de aplicare al Directivei 77/187, în jurisprudența invocată de guvernul italian, Curtea a precizat numai că reorganizarea unor structuri ale administrației publice și transferul de atribuții administrative între administrații publice nu constituie, prin ele însele și ca atare, un transfer al unei întreprinderi în sensul directivei menționate (a se vedea Hotărârile citate anterior Henke, punctul 14, Collino și Chiappero, punctul 31, precum și Mayeur, punctul 33).

56 Curtea a considerat în special că crearea unei grupări intercomunale și preluarea de către aceasta a anumitor competențe ale comunelor care fac parte din aceasta constituie o reorganizare a modului de exercitare a autorității publice și nu pot intra, așadar, sub incidența Directivei 77/187 (a se vedea Hotărârea Henke, citată anterior, punctele 16 și 17), statuând totodată în alte cazuri că transferul de personal care exercită activități de natură economică în cadrul unei administrații publice intră sub incidența acestei directive (a se vedea în special Hotărârile citate anterior, Hidalgo și alții, punctul 24, și Collino și Chiappero, punctul 32).

57 Nimic nu ar justifica dezvoltarea acestei jurisprudențe în sensul că funcționarii publici, protejați în calitate de lucrători în temeiul dreptului național și supuși unui transfer către un nou angajator în cadrul administrației publice, nu pot beneficia de

protecția oferită de Directiva 77/187 pentru unicul motiv că acest transfer se înscrie în cadrul unei reorganizări a respectivei administrații.

58 În această privință, trebuie să se considere că dacă s-ar admite o asemenea interpretare, orice transfer impus unor astfel de lucrători ar putea fi sustras de autoritatea publică în cauză din domeniul de aplicare al Directivei 77/187 prin invocarea simplului fapt că transferul face parte dintr-o reorganizare a personalului. Importante categorii de lucrători care exercită activități economice în sensul jurisprudenței Curții ar risca să fie astfel private de protecția prevăzută de această directivă. Acest rezultat ar fi dificil de conciliat atât cu modul de redactare a articolului 2 din aceasta, potrivit căruia cedentul și cesionarul pot fi orice persoană fizică sau juridică având calitatea de angajator, cât și cu necesitatea, ținând seama de obiectivul de protecție socială urmărit de directiva menționată, de a interpreta în mod restrictiv excepțiile de la aplicarea acesteia (în ceea ce privește Directiva 2001/23, a se vedea Hotărârea din 11 iunie 2009, Comisia/Italia, C-561/07, Rep., p. I-4959, punctul 30 și jurisprudența citată).

59 În sfârșit, trebuie subliniat că aplicarea normelor prevăzute de Directiva 77/187 în situații precum cea din acțiunea principală nu afectează competența statelor membre de a-și reorganiza administrațiile publice. Aplicabilitatea acestei directive are ca unic efect să împiedice ca lucrători transferați să fie plasați, exclusiv ca urmare a transferului, într-o poziție mai puțin favorabilă decât cea în care se aflau înaintea transferului. Astfel cum Curtea a statuat în repetate rânduri și cum reiese, în definitiv, din articolul 4 din Directiva 77/187, aceasta nu privează statele membre de posibilitatea de a permite angajatorilor să modifice raporturi de muncă într-un sens defavorabil, în special în ceea ce privește protecția împotriva concedierii și condițiile de remunerare. Directiva menționată interzice numai ca astfel de modificări să aibă loc cu ocazia și din cauza transferului (a se vedea în acest sens în special Hotărârea din 10 februarie 1988, Foreningen af Arbejdsledere i Danmark, cunoscută sub numele „Daddy's Dance Hall", 324/86, Rec., p. 739, punctul 17, Hotărârea din 12 noiembrie 1992, Watson Rask și Christensen, C-209/91, Rec., p. I-5755, punctul 28, precum și Hotărârea Collino și Chiappero, punctul 52).

Cu privire la existența unui „transfer” „rezultat al unei cesiuni convenționale sau al unei fuziuni” în sensul Directivei 77/187

60 Pentru a stabili dacă există „transfer” al întreprinderii în sensul articolului 1 alineatul (1) din Directiva 77/187, criteriul decisiv este aspectul dacă entitatea în discuție își menține identitatea după ce a fost preluată de noul angajator (a se vedea în special Hotărârea din 18 martie 1986, Spijkers, 24/85, Rec., p. 1119, punctele 11 și 12, precum și Hotărârea UGT-FSP, citată anterior, punctul 22).

61 Dacă această entitate funcționează fără elemente de activ semnificative, menținerea identității sale după efectuarea operațiunii al cărei obiect îl constituie nu poate să depindă de cesiunea unor astfel de elemente (Hotărârile citate anterior Hernández Vidal și alții, citată anterior, punctul 31, Hidalgo și alții, punctul 31, precum și UGT-FSP, punctul 28).

62 În această ipoteză, care, astfel cum s-a constatat la punctul 50 din prezenta hotărâre, este cea pertinentă în raport cu acțiunea principală, grupul de lucrători în cauză își menține identitatea atunci când noul angajator continuă activitățile și preia o parte esențială, ca număr și competență, a lucrătorilor menționați (a se vedea Hotărârile citate anterior Hernández Vidal și alții, punctul 32, și UGT-FSP, punctul 29).

63 În ceea ce privește sintagma „rezultat al unei cesiuni convenționale sau al unei fuziuni”, care figurează de asemenea la articolul 1 alineatul (1) din Directiva 77/187, trebuie amintit că, atât din cauza diferențelor dintre versiunile lingvistice ale acestei directive, cât și a divergențelor dintre legislațiile naționale referitoare la noțiunile la care acestea fac trimitere, Curtea a dat acestei sintagme o interpretare suficient de suplă pentru a răspunde obiectivului directivei menționate care constă în protecția lucrătorilor în cazul schimbării angajatorului (Hotărârea din 19 mai 1992, Redmond Stichting, C-29/91, Rec., p. I-3189, punctele 10 și 11, Hotărârea din 7 martie 1996, Merckx și Neuhuys, C-171/94 și C-172/94, Rec., p. I-1253, punctul 28, precum și Hotărârea Jouini și alții, citată anterior, punctul 24). Aceasta a statuat astfel că împrejurarea că transferul rezultă din decizii unilaterale ale autorităților publice, și nu

dintr-un concurs de voințe, nu poate exclude aplicarea directivei menționate (a se vedea printre altele Hotărârile citate anterior Redmond Stichting, punctele 15-17, Collino și Chiappero, punctul 34, precum și UGT-FSP, punctul 25).

64 Deși nu repune în discuție nici jurisprudența amintită la punctele 60-63 din prezenta hotărâre, nici faptul că operațiunea de transfer în discuție în acțiunea principală se întemeiază pe Legea nr. 124/99 și rezultă, așadar, dintr-o decizie unilaterală a autorităților publice, guvernul italian arată că, în speță, preluarea de către statul italian a personalului în cauză a fost numai facultativă, de vreme ce membrii acestui personal puteau alege să rămână în serviciul colectivităților locale de care aparțineau. În aceste condiții, nu ar exista un transfer în sensul Directivei 77/187.

65 Această observație a guvernului italian se întemeiază totuși pe o premisă de fapt care este contrazisă atât de decizia de trimitere, cât și de Legea nr. 124/99 însăși. În special din articolul 8 alineatul (2) din aceasta din urmă reiese că numai membrii personalului ATA care au avut posibilitatea de a opta pentru a rămâne la angajatorul lor inițial erau cei ale căror calificări și profiluri nu aveau corespondent în cadrul serviciilor cesionarului. Din această normă, precum și din modul de redactare a celorlalte dispoziții ale respectivului articol 8 rezultă că personalul ATA al colectivităților locale angajat în școli era, în mod global și în principiu, supus transferului.

66 Având în vedere ansamblul considerațiilor de mai sus, trebuie să se răspundă la prima întrebare că preluarea, de către o autoritate publică a unui stat membru, a personalului angajat de o altă autoritate publică și însărcinat cu furnizarea către școli a unor servicii auxiliare care constau în special în sarcini de întreținere și de asistență administrativă constituie un transfer de întreprindere care intră sub incidența Directivei 77/187, în cazul în care personalul menționat este constituit dintr-un ansamblu structurat de angajați care sunt protejați în calitate de lucrători în temeiul dreptului intern al acestui stat membru.

Cu privire la a doua și la a treia întrebare

67 Prin intermediul celei de a doua și al celei de a treia întrebări, care trebuie analizate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească dacă articolul 3 din Directiva 77/187 trebuie interpretat în sensul că, în vederea calculării remunerației lucrătorilor care au făcut obiectul unui transfer în sensul acestei directive, cesionarul trebuie să ia în considerare vechimea dobândită de acești lucrători la cedent.

68 În această privință, trebuie să se analizeze în prealabil pertinența, pentru o situație precum cea în discuție în acțiunea principală, a Hotărârii Collino și Chiappero, citată anterior, în care Curtea s-a pronunțat cu privire la o problemă de recunoaștere a vechimii în cazul transferului unei întreprinderi și pe care își întemeiază observațiile prezentate Curții atât reclamanta din acțiunea principală, cât și guvernul italian.

69 În hotărârea menționată s-a statuat că, deși vechimea dobândită la cedent nu constituie, ca atare, un drept de care lucrătorii transferați s-ar putea prevala în raport cu cesionarul, nu este mai puțin adevărat că aceasta servește, dacă este cazul, la stabilirea anumitor drepturi pecuniare ale lucrătorilor și că aceste drepturi trebuie menținute în principiu de cesionar în același mod ca la cedent (a se vedea Hotărârea Collino și Chiappero, citată anterior, punctul 50).

70 Deși amintește că cesionarul poate, în afara ipotezei unui transfer al unei întreprinderi și în măsura în care dreptul național îi permite acest lucru, să modifice condițiile de remunerare într-un sens defavorabil lucrătorilor, Curtea a statuat că articolul 3 alineatul (1) din Directiva 77/187 trebuie interpretat în sensul că, pentru calculul drepturilor de natură pecuniară, cesionarul este obligat să ia în considerare toți anii de serviciu efectuați de personalul transferat în măsura în care această obligație rezulta din raportul de muncă ce lega acest personal de cedent și în conformitate cu modalitățile convenite în cadrul raportului în cauză (Hotărârea Collino și Chiappero, citată anterior, punctele 51 și 52).

71 Or, în litigiul dintre doamna Scattolon și Ministero, este cert că drepturile și obligațiile personalului transferat și ale cedentului erau cuprinse într-o convenție colectivă, și anume în CCNL al personalului colectivităților locale, a cărui aplicare a fost înlocuită, de la 1 ianuarie 2000, care este data transferului, cu cea a convenției colective în vigoare la cesionar, și anume CCNL al școlilor. În aceste condiții, spre deosebire de posibila situație din cauza care a determinat pronunțarea Hotărârii Collino și Chiappero, citată anterior, interpretarea solicitată a Directivei 77/187 nu poate privi numai articolul 3 alineatul (1) din aceasta, ci, astfel cum a subliniat avocatul general la punctul 75 din concluzii, trebuie să țină seama și de alineatul (2) al aceluiași articol, această din urmă dispoziție referindu-se în special la ipoteza în care aplicarea convenției în vigoare la cedent este abandonată în favoarea celei în vigoare la cesionar.

72 Potrivit primului paragraf al respectivului articol 3 alineatul (2), cesionarul este obligat să mențină condițiile de muncă convenite printr-o convenție colectivă, în aceleași condiții aplicabile cedentului în cadrul acelui acord, până la data rezilierii sau a expirării acestei convenții colective ori a intrării în vigoare sau a aplicării unei alte convenții colective. Al doilea paragraf al aceleiași dispoziții adaugă faptul că statele membre pot limita perioada de menținere a condițiilor de muncă, sub rezerva ca această perioadă să nu fie mai mică de un an.

73 Astfel cum Curtea a precizat deja, regula prevăzută la articolul 3 alineatul (2) al doilea paragraf din Directiva 77/187 nu poate lipsi primul paragraf al aceluiași alineat de esența sa. Acest al doilea paragraf nu împiedică, așadar, încetarea aplicabilității condițiilor de muncă prevăzute de convenția colectivă sub incidența căreia intra personalul în cauză înainte de trecerea unui an de la transfer sau chiar imediat la data la care intervine transferul, în cazul în care ne aflăm în prezența uneia dintre situațiile menționate la primul paragraf al aceluiași alineat, și anume rezilierea sau expirarea convenției colective menționate ori intrarea în vigoare sau aplicarea unei alte convenții colective [a se vedea Hotărârea din 9 martie 2006, Werhof, C-499/04, Rec., p. I-2397, punctul 30, precum și, referitor la articolul 3 alineatul (3) din Directiva 2001/23, Hotărârea din 27 noiembrie 2008, Juuri, C-396/07, Rep., p. I-8883, punctul 34].

74 În consecință, regula prevăzută la articolul 3 alineatul (2) primul paragraf din Directiva 77/187, potrivit căreia „cesionarul menține condițiile de muncă convenite printr-o convenție colectivă, în aceleași condiții aplicabile cedentului în cadrul acelui acord, până la data […] aplicării unei alte convenții colective", trebuie interpretată în sensul că cesionarul este liber să aplice, de la data transferului, condițiile de muncă prevăzute de convenția colectivă în vigoare la acesta, inclusiv pe cele referitoare la remunerare.

75 Deși, din considerațiile de mai sus, reiese că Directiva 77/187 lasă o marjă de manevră care permite cesionarului și celorlalte părți contractante să organizeze integrarea din punct de vedere salarial a lucrătorilor transferați astfel încât aceasta să fie adaptată corespunzător împrejurărilor transferului în cauză, nu este mai puțin adevărat că modalitățile alese trebuie să fie conforme cu obiectivul directivei menționate. Astfel cum Curtea a statuat în mod repetat, acest obiectiv constă, în esență, în a împiedica plasarea lucrătorilor supuși unui transfer într-o situație mai puțin favorabilă exclusiv din cauza acestui transfer (Hotărârea din 26 mai 2005, Celtec, C-478/03, Rec., p. I-4389, punctul 26 și jurisprudența citată, precum și, referitor la Directiva 2001/23, Ordonanța din 15 septembrie 2010, Briot, C-386/09, punctul 26).

76 Punerea în aplicare a posibilității de a înlocui, cu efect imediat, condițiile de care beneficiază lucrătorii transferați în temeiul convenției colective în vigoare la cedent cu cele prevăzute de convenția colectivă în vigoare la cesionar nu poate avea, așadar, ca scop sau ca efect să impună lucrătorilor menționați condiții mai puțin favorabile în mod global decât cele aplicabile înainte de transfer. În caz contrar, realizarea obiectivului urmărit de Directiva 77/187 ar putea fi pusă în discuție cu ușurință în orice sector guvernat de convenții colective, ceea ce ar aduce atingere efectului util al directivei menționate.

77 În schimb, Directiva 77/187 nu poate fi invocată în mod util pentru a obține o ameliorare a condițiilor de remunerare sau a altor condiții de muncă cu ocazia unui transfer al unei întreprinderi. Pe de altă parte, astfel cum a subliniat avocatul general la

punctul 94 din concluzii, această directivă nu se opune existenței anumitor diferențe de tratament salarial între lucrătorii transferați și cei care, la momentul transferului, erau deja angajați la cesionar. În timp ce alte instrumente și principii de drept s-ar putea dovedi pertinente pentru a examina legalitatea unor astfel de diferențe, directiva menționată nu urmărește, în ceea ce o privește, decât să evite ca, exclusiv din cauza transferului către un alt angajator, lucrătorii să fie puși într-o situație defavorabilă comparativ cu cea de care beneficiau anterior.

78 În speță, este cert că actele de punere în aplicare a articolului 8 alineatul 2 din Legea nr. 124/99 au stabilit modalitățile de transfer al personalului ATA al colectivităților locale în cadrul serviciilor Ministero într-un astfel de mod încât convenția colectivă în vigoare la acesta din urmă, și anume CCNL al școlilor, să fie aplicabilă angajaților transferați de la data transferului, fără însă ca aceștia să primească poziția salarială corespunzătoare vechimii dobândite la cedent.

79 Faptul că, în loc să recunoască această vechime ca atare și în integralitate, Ministero a calculat pentru fiecare lucrător transferat o vechime „fictivă" a avut un rol determinant în stabilirea condițiilor de remunerare aplicabile ulterior personalului transferat. Într-adevăr, potrivit CCNL al școlilor, pozițiile și majorările salariale depind într-o mare măsură de vechimea calculată și recunoscută de Ministero.

80 Nu se contestă nici faptul că sarcinile exercitate în școlile publice, înainte de transfer, de personalul ATA al colectivităților teritoriale erau analoge, chiar identice, cu cele exercitate de personalul ATA angajat de Ministero. În consecință, vechimea dobândită la cedent de un membru al personalului transferat ar fi putut fi calificată drept echivalentă cu cea dobândită de un membru al personalului ATA având același profil și care era angajat, înaintea transferului, de Ministero.

81 În astfel de împrejurări, caracterizate de posibilitatea de a evita, printr-o recunoaștere cel puțin parțială a vechimii lucrătorilor transferați, ca aceştia să sufere o scădere salarială substanțială în raport cu situația imediat anterioară transferului, a nu ține seama de vechimea menționată în măsura necesară menținerii aproximative a nivelului remunerației primite de lucrătorii respectivi la cedent ar fi contrar obiectivului Directivei 77/187, astfel cum este amintit și delimitat la punctele 75-77 din prezenta hotărâre (a se vedea, prin analogie, Hotărârea din 11 noiembrie 2004, Delahaye, C-425/02, Rec., p. I-10823, punctul 34).

82 Revine instanței de trimitere obligația de a verifica dacă reclamanta din acțiunea principală a suferit, cu ocazia transferului său, o astfel de scădere salarială. În acest scop, va reveni acestei instanțe sarcina să examineze în special argumentul invocat de Ministero, potrivit căruia calculul definit la punctul 79 din prezenta hotărâre este de natură să garanteze că personalul ATA în cauză nu este plasat, exclusiv ca urmare a transferului, într-o poziție mai puțin favorabilă în mod global în raport cu situația imediat anterioară transferului.

83 Având în vedere cele de mai sus, trebuie să se răspundă la a doua și la a treia întrebare că, atunci când un transfer în sensul Directivei 77/187 conduce la aplicarea imediată, față de lucrătorii transferați, a convenției colective în vigoare la cesionar, iar condițiile de remunerare prevăzute de această convenție sunt legate în special de vechime, articolul 3 din această directivă se opune ca, în raport cu situația lor imediat anterioară transferului, lucrătorii transferați să suporte o scădere salarială substanțială ca urmare a faptului că vechimea lor dobândită la cedent, echivalentă cu cea dobândită de lucrători în serviciul cesionarului, nu este luată în considerare la momentul stabilirii poziției lor salariale de pornire la acesta din urmă. Revine instanței de trimitere să examineze dacă, cu ocazia transferului în discuție în acțiunea principală, a avut loc o astfel de scădere salarială.

Cu privire la a patra întrebare

84 Având în vedere răspunsul la a doua și la a treia întrebare, nu mai este necesar să se examineze dacă reglementarea națională în cauză, astfel cum îi este aplicată reclamantei din acțiunea principală, încalcă principiile menționate de instanța de trimitere în cadrul celei de a patra întrebări formulate. În consecință, nu este necesar să se răspundă la această ultimă întrebare.

Cu privire la cheltuielile de judecată

85 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

1) Preluarea, de către o autoritate publică a unui stat membru, a personalului angajat de o altă autoritate publică și însărcinat cu furnizarea către școli a unor servicii auxiliare care constau în special în sarcini de întreținere și de asistență administrativă constituie un transfer de întreprindere care intră sub incidența Directivei 77/187/CEE a Consiliului din 14 februarie 1977 privind apropierea legislației statelor membre referitoare la menținerea drepturilor lucrătorilor în cazul transferului de întreprinderi, unități sau părți de unități, în cazul în care personalul menționat este constituit dintr-un

ansamblu structurat de angajați care sunt protejați în calitate de lucrători în temeiul dreptului intern al acestui stat membru.

2) Atunci când un transfer în sensul Directivei 77/187 conduce la aplicarea imediată, față de lucrătorii transferați, a convenției colective în vigoare la cesionar, iar condițiile de remunerare prevăzute de această convenție sunt legate în special de vechime, articolul 3 din această directivă se opune ca, în raport cu situația lor imediat anterioară transferului, lucrătorii transferați să suporte o scădere salarială substanțială ca urmare a faptului că vechimea lor dobândită la cedent, echivalentă cu cea dobândită de lucrători în serviciul cesionarului, nu este luată în considerare la momentul stabilirii poziției lor salariale de pornire la acesta din urmă. Revine instanței de trimitere să examineze dacă, cu ocazia transferului în discuție în acțiunea principală, a avut loc o astfel de scădere salarială.

Semnături